

A székelyföldi szőttesmozgalom és a Székely Nemzeti Múzeum

(Kivonat)

Székelyföldön a magyar népviselet a 19. század végén szorult vissza. Az 1905-ös és 1907-es sepsiszentgyörgyi „székely kiállításokon” a népviselet már eredeti kontextusából kiemelve, a területi identitás szimbólumaként kap új szerepet. A viselet fokozatos eltűnésével párhuzamosan az értelmiség vállalja magára a népi ruházat viselésének felújítását, már az új szerepre fektetve a hangsúlyt. A szőttesmozgalom 1925 és 1948 között bontakozott ki, tetőpontját Csíksban a harmincas években, Háromszéken a negyvenes évek elején érte el. A Székely Nemzeti Múzeum viszonyulása modern, tudományos. Mértéktartó irányítást és főleg információ szolgáltatást biztosít, de magának a mozgalomnak is figyelik az alakulását, esetenként tudományosan dokumentálják (új viseletváltozatok eredete, bementése) **(A szerk.)**

Bevezető

Az első világháborút követően Hans NAUMANN német etnológus a felsőbb rétegek kultúrája és a népi kultúra közti összefüggésekre hívta fel a kutatók figyelmét. NAUMANN véleménye szerint a néphagyományok tömkelegét „alászállt műveltségi javaknak” tekinthetjük, amelyeknek origója a művelt rétegek kultúrájában kereshető.¹ NAUMANN terminusa a későbbi néprajzi kutatásokban hatalmas pályát futott be, és művelődéstörténeti, történeti néprajzi munkák sokasága kereste a választ arra, mi tekinthető egy-egy néprajzi jelenség forrásának. A népművészet történeti rétegeiben felismerték a

kutatók a kor szellemi áramlatainak maradandó nyomait, avagy a fejedelmi udvarok tárgyainak másolatait.²

A műveltségi javak alászállását könnyebb volt megfigyelni, mint a fordított folyamatot, mivel csupán a műveltebb, írástudó rétegnek a mintakönyvei, inventáriumai maradtak fenn. Nagyon keveset tudunk arról, hogyan befolyásolta a kisember tárgyi és szellemi kultúrája az előkelőbb réteg kultúráját. De arról is kevés információnk van, hogy egy-egy kulturális jelenség meghonosodásában milyen szerepet játszott az értelmiség a múltban és jelenünkben.

A népi ruházatkodás kutatói többször felfigyeltek arra, hogy bizonyos időszakokban a művelt réteg fokozott figyelemmel fordult a népviseletek felé. HALASY Mária több példát is felsorolt, hogyan vált pl. a svéd népviselet a 18. század végére a nemesi réteg otthoni öltözetévé, hogyan öltötte magára Ferenc József császár a stájerországi népviseletet, hogy magának a nép körében népszerűséget vívjon ki.³ HALASY példáiból kiviláglik, hogy a népviselet értéke akkor tudatosult leginkább a műveltebb rétegben, amikor annak használata a valós használói között kezdett visszaszorulni vagy éppen kiveszni. Ilyenkor az értelmiségi az értékmérő szerepkörében lépett fel, személyes példával, írásos vagy szóbeli propagandával szemléltetve a kivesző viselet nagyszerűségét.

A Székelyföldön a népviselet visszaszorulásának időszaka, vidékenkénti kisebb-nagyobb eltéréssel, a 19. század végére esik. E kor értelmisége a népviseletnek elsősorban a tartósságát és praktikusságát siratta. 1886-ban egy magát fel nem fedő újságíró a háromszéki nép általános elszegényedésének okát is a népviselet elhagyásához kötötte. „Nem elég jól áll neki most azon egyszerű, de csinos daróc harisnya, melyben apái vagyont szereztek, hanem felcifrátatja vörös, kék, szürke stb. színű zsinórokkal, hogy midőn viselésre kerül, legyen mit ledőfnie magáról a kapa és kasza nyelével. Nem elég csinos neki az egyszerű, de annál tartósabb zeke vagy zekeposztó ujjas, mely az idő viszontagságai ellen testét megvédte, hanem igyekszik azt felcserélni a boltból drága pénzen

* Sf. Gheorghe, V. GOLDIȘ 11, Bl. 24/4, RO-4000

megvett, hetekig tartó rongy szövetekkel”.⁴ Csíkban a viselet elhagyását a nagyvárosi szolgálósággal hozták e kor újságírói kapcsolatba, nem kis iróniával hangoztatva, hogy nem is számít leányoknak már e vidéken az, aki nem szolgált Brassóban vagy Bukarestben, és nem cserélte fel ott szőttesét karton viganóra és magas sarkú cipőre.⁵

A 19. század végére az értelmiségiek kis-kis fölényeskedő felhangjai háttérbe szorultak, és Erdély-szerzte a népviseletek értéként való elismerése kezdett elterjedni. A Budapesten megszervezett országos kiállításokra már az átértékelődött viseletet vitték bemutatásra egész Erdélyből a parasztruha helyett ezek a kiállított viseletdarabok már a területi identitás jeleiként szolgáltak kalotaszegi, torockói, avagy éppen székely ruhává váltak, a bemutatott tájegység jellegzetes művészi ruháit látta bennük mindenki. A viseletek területi identitást hangsúlyozó szereppel a 19. század végi értelmiségiek alkalmi ruhájává váltak 1896ban például az Erdélyi Kárpát Egyesület által szervezett kolozsvári néprajzi bálón kötelező volt a népviseletben való megjelenés.⁶

A 20. század elején a székelyföldi viseletek funkcióváltásának is láthatóvá váltak ezen első jelei 1905-ben és 1907-ben Sepsiszentgyörgyön ún. „székely kiállítást” szerveztek, amelyen a népviselet eredeti kontextusából kiemelve kapott újabb szerepet. Kiállítási tárgyá, mutogatnivaló értékévé vált. E szerepkör annál jobban elterjedt, mennél ritkábbá vált e viselet népi öltözetként való alkalmazása.

A viselet fokozatos eltűnésével párhuzamosan az értelmiség a Székelyföldön is magára vállalta a népi ruházat viselésének felújítását. E revivaljelenség futótűzként, divathullámként néhány évtizedre fellángolt, egyes elemei az értelmiségi közvetítésből visszajutottak a nép körébe, hogy aztán ott újból a variálódás szabályai szerint formálódjanak tovább.

A székelyföldi szőttesmozgalmak története

Ha hihetünk az újságcikkeknek, a szőttesfelújítási mozgalom Csíkszentgyörgyön indult el, az 1920-as évek közepén. FERENCZ Gyárfás

csíki tudósító szerint a csíkszentgyörgyiek „szőttesbálokat rendeztek, s kimondták ezeken a multságokon csak ősi székely viseletében jelenhetnek meg a résztvevők. S a felhívás nemvárt visszhangra talált. Egy emberként öltötte magára mindenki ősei mézes nyelvű idegenek által, haszonlesésből ládafenekére parancsolt viseletét”.⁷ A csíkszentgyörgyi kezdeményező neve homályba veszett. A mozgalom csíki felkarolóiáról, ki-szélesítőiről néhány megjelent tanulmánynak köszönhetően többet tudunk. VÁMSZER Géza számolt be róla, hogy 1929ben, amikor Csíkszeredába költözött, megismerkedett NAGY Imre zsögödi festővel, és az ő közvetítésével ismerte meg DOMOKOS Pál Pétert, a somlyói tanítóképző tanárát, a későbbi híres csángó-kutatót, aki azelőtt már számos faluban szőttesbált rendezett.⁸ NAGY Imre és DOMOKOS Pál Péter végigjárták a csíki falvakat, ismerkedtek a népi kultúrával. DOMOKOS Pál Péter visszaemlékezései szerint Somlyó környékén a szőttesmozgalom az ő nevéhez fűződött „Indítottam egy mozgalmat is, a régi székely viseletbe való visszaöltözés mozgalmát. Én magam harisnyát és csizmát csináltattam, s minden vasárnap s ünnepnap abban jártam. Tanártársaim nem nézték jó szemmel ezt a mozgalmat. Ők a nadrágba jutás hívei voltak. Ettől várták a nyugat-európai kultúrát. Nem törődtem velük, hanem minden vasárnap harisnyában, csizmában jártam, sőt abban is házasodtam. A feleségem, ANTAL Mária szőttes rokolyát viselt az esküvőnkön”.⁹ A DOMOKOS Pál Péter által szervezett szőttesbálokra csak azokat az embereket engedték be, akik szőttesben jelentek meg, így hamarosan a mulatni vágyó fiatalság újból nekikezdett a népviselet elkészítésének. A szőttesmozgalom vezetői azt is ellenőrizték, hogy milyen viseleteket készítettek a bálokra. Kritizálták a rosszul sikerülteket, dícsérték a jókat.

A csíki szőttesmozgalom hatására a negyvenes évekig rengeteg szőttes keletkezett. Míg korábban kisebb tájegységenként hasonló volt a népviselet, a szövőfonó asszonyok Csíkban a húszas évek végén, harmincas évek elején készült viseleteknél már fokozottan törekedtek arra, hogy ruházatuk elkülöníthető legyen a

szomszédos faluétól. A karcfalviaknál pl. az ünnepi viselet öt színű csíkból komponált lett, a dánfalviaknál négyszínűvé vált.

A viselet tagolása fokozott jelentőségű lett az Ezer székely leány-mozgalom meginđultával. Ez a mozgalom is értelmiségi ösztönzésre jött létre, szellemi atyja úgyszintén DOMOKOS Pál Péter volt. Csíksomlyón évente szervezték meg e mozgalmat, amelyre a környék lanyai szőttesben vonultak fel.

Csíkbán ebben az időben a viselet-felújítási mozgalom mellett a festékes szőnyegek szövésének újrainđítása is hatalmas lendületet kapott, elsősorban NAGY Imre festő közbenjárására. Újsághírekből tudjuk, hogy NAGY Imre, aki ekkor a Székely Nemzeti Múzeum egyik vezetőtanácsi tagja, és a múzeum csíki munkatársa volt, faluról falura járva mintagyűteményt készített, és e minták megszövésére végrehajjtókat keresett. NAGY Imrének nem az volt a célja, hogy az összegyűjtött motívumokat hűen megszövesse, hanem az, hogy a szövésben újító, játékos, modern székely festékes szőnyeget szőni tudó asszonyt találjon. Úgy érezte, a modern, de jellegzetes székely szőnyegnek a festékesből kell kiindulnia. Céljai eléréséhez a csíkpálfavi születésű GÁL Ferencné vitte közel, aki „fáradhatatlanul kísérletezett, tanult, színeket állított össze, lehetőségek után kutatott”.¹⁰ VÁMSZER Géza, Csík egyik legismertebb néprajzosa, úgy emlékszik vissza a pálfalvi tanító GÁL Ferenc feleségére, mint akinek végül is annyi megrendelője lett, hogy nem bírta a szövést, ezért „a munkát kiadta pálfalvi szövőasszonyoknak, s maga csak a gyapjúfonal festését végezte és a mintát s ennek színösszetételét adta meg. A régi minták közül főként azokat szövette – és maga is tervezett ilyen mintákat –, amelyeken a festékesnek nemcsak két szélén volt keret, hanem mind a négy oldalán”.¹¹ A festékes szőnyegek gyűjtésébe, fényképezésébe, rajzolásába DOMOKOS Pál Péter is bekapcsolódott, gyűjtésük néhány darabjával a Székely Nemzeti Múzeumot gazdagították. A festékes szőnyegek székelyföldi elterjedésében az 1929-es, az Erdélyi Gazdasági Egylet által szervezte, a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves fennállása ünnepségén megnyi-

tott kiállításnak is nagy szerepe volt. Itt PÁL Gáborné, Csík országgyűlési képviselőjének felesége állította ki a csíkszentkirályi és csíkszentimrei asszonyokkal szövetett szőnyegeit,¹² amelyek jobban ragaszkodtak a székely festékes eredeti színvilágához és motívumkincséhez.

A DOMOKOS Pál Péter és NAGY Imre csíki ténykedésével egyidőben Háromszéken a varrottasok felújítása kapott nagyobb szerepet. 1927-ben a kovásznai NAGY Erzsébet a református vallásos délutánok keretében régi varrottasmintákat osztogatott ki az asszonyok közt, akik heti néhány órára összegyűlve, „egész sereg” varrottast készítettek, amelyeket a Székely Nemzeti Múzeum előadótermében állítottak ki.¹³

Az 1929-es esztendőre a sepsiszentgyörgyi Oltáregylet is bekapcsolódott a varrottasok felújításába. Hatalmas gyűjtőakciót indítottak, Kalotaszeg és Torockó kézimunkáin kívül a háromszéki híresebb hímzéseket (köztük az árapatakit) is kiállították az 1929 májusában, a Székely Nemzeti Múzeum termeiben szervezett kiállításon.¹⁴

A kender-, len- és gyapjúszőttek készítését Háromszék már korábban is felkarolta a sepsiszentgyörgyi szövőgyár eredeti székely szőtteseiről volt híres, a Sequens-féle posztógyár a condra- és darócposztó előállítására is vállalkozott, Zabolán pedig a MIKESek posztószövődéje készítette a híres szőttest.

Bár a szövés és hímzés, amint láttuk, a húszas évek végén felelevenedett, a viselet háromszéki felújításának mozgalma mégis csak 1931-ben kezdett kibontakozni, elsősorban annak köszönhetően, hogy 1930-tól kezdve DOMOKOS Pál Péter a Kézdivásárhelyre átköltöztetett tanítóképző tanára lett. A háromszéki szőttesmozgalom elindulásához egy 1930 nyarán tartott gazdasági ülés adta meg a kezdeti lökést, amelyen dr. FERENCZI Géza, Háromszék országgyűlési képviselője kifejtette, hogy meg kellene próbálni „a napi megélhetéssel küszködő székely népünket a régi székely népviselethez visszaterelni”. FERENCZI Géza elképzelése az volt, hogy széles körű propaganda keretében kellene a népet „visszatéríteni a régi daróc posztóruhához és a feledésbe ment jó és szép székely szőttesekhez”.¹⁵

A kezdeményezés nyomán a Kézdivásárhelyen indult *Székelyföld* című hetilapban DOMOKOS Pál Péter ismertette a csíki szőttesmozgalom történetét, és beszámolt az elindult Ezer székely lány-napról is.

Beszámolója nagy visszhangot váltott ki. 1931. márciusában ELEKES Sarolta ismertette a sepsiszentgyörgyi napilapban a csíki eseményeket, beszámolója végén megjegyezve: „Ezt az eszmét üdv-rivalgással kell fogadni, leányok, fel kell karolni, s nekünk is meg kell mutatni, hogy ez az eszme a legszebb, amit csak lehetett kezdeményezni a mai világban, hogy nem vagyunk érzéketlenek mi sem a csíki megmozdulással szemben, nekünk ott kell lenni május 31-én a csíki leányok lélekemelő ünnepélyén úgy, ahogy egy igazi székely testvérhez illik, hogy szívükre ölelhessenek minket is, és összedobbanjon az egyszerű szőttes ruha alatt a székely szív”.¹⁶

A mozgalom hírének első fogadóközönsége tehát egyöntetően identitásjelző szereppel ruhazza fel a székely szőtestet.

A szőttes felújításának mozgalmában a Székely Nemzeti Múzeumtól mindenki elvárta, hogy vezető, irányító szerepkört vállaljon magára. Az intézmény nem maradhatott „langyos”, újságban is felszólították 1931 márciusában, hogy „járuljon hozzá minden hozzáértő egy gondolattal, és az eredményt mutassák be a legilletékesebb helyen, a Székely Nemzeti Múzeumban, nyilvános kiállítás keretében”.¹⁷

Az irányítás nem sokáig váratt magára. A hagyományápolók nem kis megrökönyödésére a viseletújító asszonyok ugyanis divatossá szabták a ruhákat, a kor ízlését lehetett a legtöbb előállított darabon érzékelni. A rokolyák megrövidültek, anyaguk gyári szőttes lett, elmosódott a viselet vidékenkénti változatossága. A felújítási lázban elsősorban az ünnepi viselet kapott nagyobb szerepet, a szőttesmozgalom befogadó közege elfeledkezett arról, hogy a hétköznapiaknak is megvolt valamikor a maga szőttese. A hozzáértők a viselet passzív tudásanyagával szembeültek: sok házból hiányzott már a szőttes előállításához szükséges szövőszék, máshol pedig a HAÁZ Ferenc Rezső színes viseletképeit utánózták, függetlenül annak reális földrajzi határaitól.

Újságokban, folyóiratokban egymást érték az elkeseredett kritikák. 1931 áprilisában már megállapította egy magát meg nem nevező hozzáértő, hogy „Vakvágányra tévedt az, aki a mozgalom támogatása érdekében elégségesnek tartja, hogy a ruházathoz szükséges anyagot a gyárakból szerzi be, mert ezzel nem szolgálja a célt. A székely szőttes ruhaviselet sohasem volt általános székely viselet, hanem igenis volt székely népviselet, téves tehát az az általánosságban tartott beállítás, hogy anyáink által ünneplőnek viselt drága ruhát mi is ünnepi viseletté avassuk. Nem általános, hanem népviselet volt a szőttes ruha, és nem csak ünnepi, hanem hétköznapi is”.¹⁸

1932-ben ROEDIGER Lajos, a Székely Nemzeti Múzeum néprajzi részlegének Kovásznán élő mindenese már konkrét irányítást is nyújtott. Kéziratban maradt írásában kielemezett egy Kovászna környékén elterjedt új, általa „népiesch”-nek nevezett viseletet. Konkrét javaslata az volt, hogy az asszonyok újítsák fel az eredeti orbai széki szőtestet a lányok vörös és kék fejtőből ujjnyi széles csíku rokolyát, sötét színű szövetből készített vállat, nyaknál korbca szedett, hosszú ujjú inget, házilag kötött strimflit viseljenek, az asszonyok számára fekete és zöld, fekete és kék, fekete és barna, kék és barna, kék és zöld beverő fonálú rokolyát és csepeszt ajánlott.¹⁹ CSUTAK Vilmos ugyanakkor az anyaországiakkal konzultál a háromszéki eredeti népviselet dolgában, mindenekelőtt GYÖRFFY Istvánnal. (Az együttműködés folytatásaként 1939-ben BÁNYAI Editet küldik ki dokumentálni, 17–18. századi rajzok másolására.)

1933-ban tovább folytatódott a viseletek virágzása és tudományos igényű felkutatása. A farsang jól sikerült szőttesbállal kezdődött, amelyen több mint száz leány, illetve asszony jelent meg „székelyruhában”. A bálon felhívást intéztek a falvak vezetőihez is, hogy „nemzeti viseletünket tekintsék nemzeti ügyünknek”.²⁰ A szőttesbált követően a szakértők megállapították, hogy túl sok a „szőttesapostol”, és a viselet elkorcsulása ellen egyetlen védőszer az, ha felkutatják az eredeti, ismeretlen viseletet. A Sepsiszentgyörgyi Egyházmegye e célból február 13-ra összehívta a Rikánbélii Kommunitás négy traktusának refor-

mátus női küldötteit, hogy megbeszéljék, hogyan lehetne a háromszéki jellegzetes viseleteket megismerni. A ládák megmotosása sikerrel járt. Első nyilvános beszámolójukban örömmel állapították meg, hogy „a háromszéki székely sem esett annyira a feje lágyára, hogy a múltban ne tudta volna a maga gusztusa és egyénisége szerint egybeszerkeszteni saját, jellegzetes öltözködését”.²¹ A kutatások széles körű ismertetése céljából a nőszövetségek 1933. március 30-ra *székely napot* szerveztek, amelyen az ismeretterjesztő előadásokon kívül a résztvevők kiállításon is megtekinthették az összegyűjtött anyagot. A több mint ezer falusi érdeklődő csoportos látogatást tett a Székely Nemzeti Múzeumban is, hogy az ott őrzött szötteket is megismerhesse.

Az előadásokon először született alapos összefoglaló a háromszéki női népviseletről „A szöttekhez a következő színeket alkalmazták kék, fekete, piros, világos fabarna, de már a sötétebb fabarna önállóan nem, csak sírítetten fordul elő. Jellemző, hogy a zöld csak ritka kivételképp, s még így is csupán gyéren található. A mintázatra jellegzetes a keskeny csíkozottság a csíki széles sávokkal ellentétben válogatott színekkel, sokszor sírított szállal, ami jellemző felleges mintát ad. A legrégebbi leírások igazolják, hogy hordták a lájbit, a vállviseletet, ami általában egyszínű volt és rendszeren azonos anyagból készült a szoknyával, de módosabbaknál, ha selymet vagy bársonyt alkalmaztak, az eltérő színű lájbi is előfordul. A lájbi elől kapcsolódott és gombok ritkábban fogták össze, alján fekete zsinórszegéllyel, mely a kapcsolódásnál is folytatódik. A vagyonosabbaknál keskeny (12–20 cm széles) bársonyszegély, felette olykor pár rend zsinórral is. Az ingváll fenn mintegy 10 cm-nyire sima, testhezáll, ehhez varrodik a ráncbaszedett, bő, hosszú ujj, mely a csuklónál másfél centi széles behúzással korbca szedődik és keskeny csipkedísszel zárul. A szoknya korbcaszedve és térden alól két-három sor keskeny, fekete csík. A szoknya sohasem volt vágott. Az idősebbek vizitkét viseltek. A kötény sohasem volt hímmzett. A lábon puhaszárú csizma, felül piros pánttal”.²²

E beszámolóiból az olvasható ki, hogy Háromszék asszonyai komolyan vették viselet-

feltáró tevékenységüket. Hogy eredményeik ismertté váljanak, e viseletleírásukat párhuzamosan minden háromszéki újságban közzétették.

Székelyföld ekkor Románia része volt, a székely–magyar lét nem számított természetes állapotnak az országon belül. Román hivatalnokok árasztották el a vidéket, az idősebb korosztály kínál-keservvel próbálta elsajátítani az előzőleg számára ismeretlen román nyelvet. A magyar zászló használatát letiltották a hatóságok, a szöttek ruha így vált az identitás jelévé. Ezt érezte a háromszéki székelység is, amikor nagy lelkesedéssel karolta fel a szöttekmozgalmat. A viselet felöltése nem volt veszélytelen vállalkozás a harmincas évek egyre nacionalistábbá váló Romániájában. Negyvenes évekbeli visszaemlékezésekből olvashatunk arról, hogy a szöttekben parádézó lányok, asszonyok helyett apjukat vagy férjüket idézték a rendőrségre, hogy megfélemlítsék a családban megengedett „irredenta” viselkedés miatt.²³

A sorozatos megfélemlítésnek köszönhetően 1934-től kezdve hanyatlani kezdett a szöttekmozgalom. Ennek egyik oka az volt, hogy az erősödő sajtócenzúra megfékezte a szöttekbálok hirdetésének a megjelenését is. Az információhiány miatt egyre kevesebb ember jutott el a bálókba, egyre kevesebben zárandokoltak el szemet gyönyörködtető szöttekükben Csíksomlyóra, az ezer székely leány napjára is. 1936-ban, amikor a kecseti kaláka táncosai megjelentek előadást tartani Sepsiszentgyörgyön, a zamatos székely szokásvilág iránti nosztalgia szólalt meg az újságírókból „Udvarhelyszék valamelyik eldugott csücskében van Kecset, néhány száz lelket számláló piciny kis falucska. Eddig alig-alig ismerték a megyében, s egyszer csak megjelentek papjuk vezetése alatt a harisnyás, zekés, rokolyás kecsetiek, s táncrea perdülnek a színpadon, eléneklik a patak partján, erdő mélyén fakadt tisztá székely dalaikat”.²⁴

A kecsetiek megjelenése után semmilyen híradás nem történt a szöttekmozgalom további alakulásáról.

Hogy az identitásjelölő viselethasználat iránti igény nem halt ki a harmincas évek nacionalista kampányában, azt a negyvenes évekbeli újrainduló és felvirágzó szöttekmozgalomból

láthatjuk. 1940-ben, a második bécsi döntést követően Erdély északi része Magyarországhoz került. A magyar hadsereg bevonulása Székelyföldre is jelentős ünnepnek számított. A falvak lakossága elővette a ládák fenekére üzött szőtteseit, és e magyar ruhába öltözve várták a falu szélén a beérkező katonákat. A Rétyi-Nyírben nagy felvonulás volt, amelyre a vidék összes lánya népviseletében érkezett.

A szőttesmozgalom újraindulásában a magyarországi Gyöngyösbokréta-mozgalomnak is jelentős szerepe volt. E népzene- és néptáncismertető megmozdulás behálózta egész Magyarországot. 1931-es beindulását követően falusi fiókok sokasága nyílt, a helyi kis hagyományörző körök felújították viseletüket, megtanulták és bemutatták táncaikat, szokásaikat. Az újonnan Erdélybe kinevezett hivatalnokok sokasága elragadtatva dicsérte a székely viseletet, a hagyományörző csoportokat pedig sorozatosan hívta meg az anyaország szerepelni.

A háború rettenetes ruhaellátása is arra kényszerítette az embereket, hogy előszedjék a néhány esztendeje száműzött viseletet. A szegénység, a ruha hiány rádöbbenette újból az embereket a háziszőtt anyagok tartósságára, szépségére.

A szőttesmozgalom újbóli megindulásának előfutára egy F.E. betűk mögé rejtőzködő hölgy (FOGOLYÁN Edit vagy FÉL Edit) volt, aki a háziszőtt viseletek újbólélesztése céljából ismételten bemutatta a háromszéki székely népviselet sajátosságait. A Székely Nemzeti Múzeum élén lévő HERPEI János is megnevezte az új világban megvalósítandó új céljai közt a régi szőttesek begyűjtését, ismertetését „Ha nem szedjük össze őseink népviseletének motívumait, vajjon a jövő nemzedékei, még ha akarják is, magukra ölthetik az apák, nagyapák viseletét. Általában nagyon hiányosak a székely nép hétköznapijainak emlékei. Mi magunk is inkább a székely ünnepi arcát kerestük. Látnunk kell azonban a dolgos, emberfeletti küzdelmekkel teli napok életmegnyilvánulásait is”²⁵

A hétköznapi viseletet a múzeumi célkitűzések ellenére sem lehetett újból előhívni a múltból. JAKAB Antal, a kor egyik jeles három-

széki publicistája keserű szájjal állapította meg, hogy annak ellenére, hogy a népművészet fejlődéséhez szabadság kell, a szabadság megjötte sem hozta meg a várt népművészeti felvirágzást, mivel időközben elveszett a hagyomány. De a hagyományos szövés-fonás elfelejtésén kívül a kor értelmiségének rá kellett jönnie, hogy eltűntek a hagyományos alapanyagok is a tiszta gyapjút egy magyar minisztériumi rendelet nyomán gyapottal kellett feldúsítani, ezzel viszont a férfiviselet tartóssága, a székely gyapjuszőttes nagy hírneve került veszélybe. A női szőttes előállítását a fejtők hiánya bénította meg.

A reménytelennek látszó helyzetben a háromszéki Szociális Misszió anyaországi tisztviselői nyújtottak segítséget a székely asszonyoknak. HAYDE Irén, a misszió elnökszónya a honvédsapatokkal egyszerre érkezett Háromszékre, és hamarosan a háromszéki mozgalom nagyasszonya lett. Közbenjárására több tonna fejtőt sikerült beszerezni. Málnáson TÖKÉS József esperes felesége vette kezébe az akció irányítását, körlevélben szólította fel a vidék lelkészfeleségeit, hogy segítsenek a mozgalom beindításában. Málnás és Oltszem előtt járt a mozgalom szervezésében. 1941 májusában a hírlap-tudósító elégedetten állapította meg, hogy „a málnási asszonyok szociális szempontból rendkívül figyelemreméltóan egyeztek meg. Elhatározták kizárni akarva a versengést hogy az öregeknek egyforma mintájú és a fiataloknak szintén egyforma mintájú anyagot készítenek. A mintát egymástól írják le. És büszkék, a szemük ragyog, az arcuk tüzel. Székely ruha Egy asszony egy nap alatt megszövi ruháját. Málnáson már 88 asszonynak van készen. Még több mint húsz jelentkező van. Talán több is lesz. Egyik székely asszony, leány sem akar elmaradni a többi mögött”²⁶

De nem csak a Csíkhöz közel fekvő falvakban indult el a székely ruha hódító körútjára. Felsőháromszék falvai is megszöttek szőtteseiket a lelkészfeleségek irányítása alatt.

1941-ben a Székely Nemzeti Múzeum szakértői ismételten hozzájárultak a hiteles viselet terjesztéséhez. A *Székelyföld írásban és képen* című kötetben HARKÓ Ferenc József, a múzeum fiatal, néprajz szakos tanulmányokkal is

rendelkező múzeumőre ismertető írást tett közzé a Seps-i járás néprajzáról, amelyben az egyes falvakra kiterjedően is bemutatta a népviseletet. E korban ez volt egyike a pontos viseletleírásoknak.²⁷ Ugyanezen esztendőben CSÍKMADARASI BOGÁTS Dénes is kitűnő ismertetőt nyújtott a háromszéki népviselet múltjáról és jelenéről.²⁸ Muzeológusaink nem zárkoztak tehát el a szóttesmozgalomtól, hanem szakértelmükkel segítettek azt. HARKÓ tanulmányából az is kiolvasható, hogy a szóttesek átértelmezésétől sem idegenkedtek megdicsérték DEZSŐ Miklós nagyjaitai gyógyyszerész szóttestervét.

Ugyanezen esztendőben a katolikus egyház is aktívan bekapcsolódott a szóttesmozgalom terjesztésébe. Ennek egyik jelentős fóruma a KALOT fiú- és a KALÁKA leánynépfőiskola volt, amely sorozatosan, az egész Székelyföldön megnyitotta kapuit. A KALOT-mozgalmat szegediek indították el, hogy széles körű népnevelő mozgalom segítségével újjászüljék az egész Magyarországot. Székelyföldön a KALOT első központja Csíksomlyón alakult, ahol évente képezték tanfolyamok keretében a népnevelő szakembereket. A KALOT célja az volt, hogy megismertesse az ifjúságot a magyar történelemmel, hagyományvilággal, és gazdasági ismeretekkel gazdagítsa a pályakezdő fiatalokat. A csíksomlyói KALOT-iskolában kötelező egyenruhává vált a posztóharisnya, fehér ing, fekete lájbi és fekete csizma. A KALÁKA-mozgalom a lányokat szintén a jó magyarságra, székely anyaságra és gazdasszonyságra nevelte. A KALÁKA-mozgalom elnöknője, ZACHARIÁS Flóra aktívan bekapcsolódott a viseletfelújító mozgalmakba is.

1941. június 8-án a KALÁKA és a Szociális Misszió közös szervezésében megtörtént a háromszéki viseletek első nagy sikerű bemutatója. Kézdivásárhelyen Szentháromság vásárnapján megszervezték az első háromszéki Ezer Székely Leány Napját, amely ebben az esztendőben összeforrott a kantai búcsú napjával. Az érdeklődés óriási volt. Beszámolóik szerint ekkorra már húsz háromszéki faluban teljesedett ki a szóttesmozgalom, és ennek eredményeként több, mint 600 lány vonult fel a Szűzmáriás zászlók alatt Kézdivásárhely utcáin.²⁹

A viseletek, háziszóttesek nyilvános bemutatójára a nemzetközi vásár is kedvező alkalmat nyújtott. A vásárra való felkészülés sikeres volt, hiszen 1941-re már a Székelyföld legnagyobb részén fejlett szótteskészítő háziipari szövetkezetek alakultak. A Kászonsokban KONCZ Lajos volt a szövetkezeti mozgalom megteremtője, aki a bécsi döntést követően tért haza szülőföldjére, és teremtett szűkebb hazájában több mint 300 asszonynak állandó munkalehetőséget. Kezdeményezésére Alcsík községei is beléptek a szövetkezetbe, Csík és Kászonszék falvaiban 2500 szövőszéken készítettek a szebbnél szebb szótteseket.³⁰

A nemzetközi vásár mellett a szótteseknek Háromszéken is folytatódtak a gyakorlati bemutatói. 1941 augusztusában például székelyföldi kiállításra került újból sor, amelynek egyik ritka látványossága a székelyruhás asszonyok és lányok felvonulása volt. A színpompás parádén több mint ezer nő mutatta be újonnan elkészült viseletét. Az újság felsorolásából látható, hogy e neves akcióra a Szociális Misszió anyagszerző segítségével elkészült Árkosnak, Angyalosnak, Bitának, Dálnoknak, Bikfalvának, Étfalvának, Gidófalvának, Illyefalvának, Kálnoknak, Kovásznának, Kőrispataknak, Kőkösnek, Bodoknak, Oltszemnek, Málnásnak, Sepsiszentkirálynak, Szentiványlaborfalvának, Uzonnak, Zalának és Zágonnak is a saját viselete.³¹ A mozgalom nem titkolta azt, hogy értelmiségi irányítás alatt áll, a lelkészfeleségek, tanítók, tanárok büszkén vállalták szerepüket, a felvonulás is irányításuk alatt történt. 1941 novemberében az állam külön szervezet is alkotott, melynek feladatául a nép nevelését tűzte ki. A Sepsiszentgyörgyön alakuló Népművelési Titkárság vezetője FÖLDI István tanár lett, aki nem titkolta, hogy a népi szellemet is erősíteni szeretné, és „fzig-vérig magyar” kultúrát is szeretne teremteni az általa felügyelt területen.³² A központi irányítás a szövetkezeti mozgalom országos szövetségévé való szervezésével tetőződött. Gróf BETHLEN Lászlóné egy Csíkszeredában szervezett értekezleten fejtette ki azt az elképzelését, hogy Erdély múltja és jövődjé szempontjából fontos, hogy országos Háziipari Szövetséget alapítsanak.³³

A Szövetség Kolozsvárra helyezése nem volt felhőtlen kezdeményezés. A csíki előljárók felháborodottan vették tudomásul, hogy a Székelyföldet mellőzik a vezetők. A béke megteremtése érdekében a szövetség üzemi székhelyét Csíkszeredába helyezték, az ügykezelést viszont Kolozsvárnak hagyták.³⁴

A kolozsvári székhelyű Háziipari Szövetség egyik első akciója a gyimesi csángó viselet megváltoztatására irányult. A cél azután fogalmazódott meg, hogy 1942-ben a miniszterelnök körutat tett a Székelyföldön. A mindinkább túlbuzgóvá váló szöttesapostolok szégyenkezve ismerték fel, hogy a gyimesi csángók viselete romános, ezért magukra vállalták azt a „nemes célt”, hogy az eltévelyedett népet ősi székely viseletéhez visszavezessék. Az okoskodó beszámolókból kifejtették, hogy „jelenlegi ruháját a csángóság 300 évvel ezelőtt öltötte magára. Tehát nem a román megszállás, amint egyesek híresztelik. Akkor szörnyű üldözést folytatott a Székelyföldön az osztrák hatalom, s a legjobb székelyek elmenekültek a hegyeken túlra. Az üldözések miatt a nép a ruháját is megváltoztatta, mert jól tudjuk, hogy az elnyomó hatalom keze messzire ért. Ezt az öltözetet azután nagy kedvvel csinósította, szépítette a csángóság”.³⁵

Az új viseletterv a csángóság óhaja szerint virágos lett volna, mivel a csángó nép „szereti a nótát és a virágot”. A terv elkészültét a néprajzos szakemberek nem fogadták nagy lelkesedéssel. Dr. BALASSA Iván, a Székely Nemzeti Múzeum fiatal néprajzosa megdöbbenően tiltakozott ellene, kihangsúlyozva, hogy a kihúzott ing, a bocskor, a tüsző nem romános, hanem egyszerűen régies, ősi viseletforma, amelynek eltüntetése ellen a józan ésszel bíró ember fel kell, hogy szólaljon.³⁶

A központi irányítás a háromszéki viselet felújításában sem volt teljesen sikeres. HERPEI János, a Székely Nemzeti Múzeum igazgatója 1942-ben felháborodottan írt a háromszéki tanfelügyelőségnek, kérve, ne engedjék, hogy úgy elkorcsuljon a viselet, mint azt a sepsibükszádi iskola VII-VIII. osztályos diákjain látta „e gyermekek egytől egyig mind csíki szöttesbe voltak felöltözve. Kétségtelenül elismerem, hogy a csíki szöttes sokkal tetszetősebb, talán szebb is, mint a

háromszéki, de nagyon meggondolandó, hogy mit cselekszünk. Ugyanis a régi szokások, a régi viselet kicserélése könnyen vezethet következményekkel járhat. Olyan ez, mintha a kalotaszegieket torockói viseletbe bújtatnók, vagy a székiekre mezősi ruhákat erőltetnénk”.³⁷ A felháborodott levélre a tanfelügyelőség részéről BALASITS István válaszolt „Az igazat megvallva, örvendek ennek a bükszádi esetnek, mert úgy látom, hogy ez végre felkavarja az ügyet és Igazgató úr kezébe veszi a dolgot, az irányítást, s mint arra leghivatottabb, biztosan módját találja annak, hogy népünk ne csak kritikákon át, hanem előadások keretében, sőt mi több, színes, képes kiadványokon, esetleg népművészeti bemutatókon át megismerje a helyes népviseletét”.³⁸

A tanfelügyelőség kritikája öntudatra ébresztette a Székely Nemzeti Múzeum szakembereit. KERNÉ BIBÓ Erzsébet múzeumőr szöttes mintagyűjteményt állított össze a Háromszéken fellelhető szöttes típusokból, dr. VISKI Károly egyetemi tanár és múzeumi felügyelő pedig diákokat küldött a múzeum ezirányú munkájának megsegítésére. Három tanítványa közül egy a pásztorkodás kultúráját kutatta, egy viseletet gyűjtött, egy pedig az irattár anyagát rendszerezte.³⁹ BALÁZS Márton, a Székely Nemzeti Múzeum lelkes kézdivásárhelyi külső munkatársa és egyik fő gyűjtőegyenisége 1942-ben megjelenő főművében szintén megpróbálta összefoglalni a háromszéki népviselet jellegzetességeit.⁴⁰ HARKÓ Ferenc József szintén megfeszített munkával próbálta összegyűjteni a még fellelhető viseletállományt.

A munkát háborús rendelkezés állította meg. A Székely Nemzeti Múzeum anyagát felsőbb utasításra összecsomagolták, és 1944 őszén Magyarország felé menekítették.⁴¹ Erdély ismét Romániához került, a Múzeum igazgatósága és munkatársainak jelentős része Magyarországra menekült, a múzeumi anyag pedig megfogyatkozva, megtépázva várta az új vezetést. A később tragikus véget ért SZABÉDI László igazgatósága alatt a viseletmozgalom stagnált. Újbóli visszhangok csak 1948-ban merültek fel, amikor a múzeum élén már dr. SZÉKELY Zoltán régészprofesszor állt. Ekkor a megye kultúrfelelőse fel-

tette a kérdést az ügyvezető-tanács ülésén, hogy egyáltalán mi értelme van az egész szőttesmozgalomnak. A kérdés megvitatása céljából GUNDA Béla kolozsvári egyetemi tanár, neves néprajzos véleményét kérték ki. Megkérték, látogassa meg a múzeumot, és a múzeum ismeretterjesztő előadásainak keretében tartson ismertető előadást a viseletkérdésről. GUNDA professzor őszre halasztotta előadását, és időközben elhagyni kényszerült az országot, Magyarországra telepedett.⁴²

Az ügyvezető tanács 1948-as tárgyalásai utolsó fellángolásai voltak a háromszéki szőttesmozgalomnak. Az eredendően néprajzi, erős nemzeti tudatot hangoztató mozgalom továbbalakulását, múzeumi belső fejlődését megakadályozta ROLLERnek az az ötvenes évekbeli felfogása, amely a néprajzot megfosztotta eredeti szerepétől, a további kutatásokat a régészetnek és történelemnek rendelve alá.

Összegezés

A szőttesmozgalom az 1925 és 1948 közötti időszakban bontakozott ki, tetőpontját Csíkbán a harmincas években, Háromszéken a negyvenes évek elején érte el. A mozgalom fejlődését, alakulását erős értelmiségi réteg irányította, elsősorban lelkészfeleségek, tanítók. Részt vettek a mozgalom formálásában a hivatalnokok is. A Székely Nemzeti Múzeum múzeumőrei inkább külső szakemberként próbálták egyengetni a mozgalom útját, nem pedig szervezőként. A szakemberek közül elsősorban a néprajz és történelem iránt érdeklődő muzeológusok nyilatkoztak a viselet kérdésével kapcsolatban, minden esetben komoly dokumentációval segítve a mozgalom további fejlődését. A Múzeum lehetőséget teremtett arra is, hogy az érdeklődők megtekinthessék a begyűjtött szőttesállományt.

A Székely Nemzeti Múzeum mindig feladatának tekintette a népi és nemzeti értékek összegyűjtését. A harmincas–negyvenes évek mozgalmaiban is a mértéktartó irányítást és az információ szolgáltatást tartották igazán fontos feladatnak. E tudományos magatartás meglepően modern volt a nemzeti identitástól túltengő periódusban. A mai tudományos álláspont is az, hogy

a tudós megfigyel, lejegyez, de jelenlétével nem vagy csak közvetett úton befolyásolja az eseményeket.

Szakembereink magának a mozgalomnak is figyelték alakulását, esetenként tudományosan dokumentálták. Lejegyezték a népies viseletek új változatait, megfajították azoknak eredetét (ROEDIGER), vagy tiltakoztak a népviselet irányított változtatása ellen (BALASSA). Az újonnan előállított hiteles viseleteket dicsérték (HARKÓ), a rosszul sikerülteket bíralták (HEREPEI), az új viseletek területenkénti változatait pedig, recens anyagként, ugyancsak bementették a múzeumba (HARKÓ). A szőttesmozgalmat megfigyelésre, kutatásra érdemes folyamatnak tekintették, akárcsak a későbbiek folyamán a táncházmozgalmat, avagy a népzene felújítási kísérleteit.

A szőttesmozgalom a modernizálódó világ tipikus revival-jelensége. A Székelyföld egészén elkezdődött a húszas–harmincas években a kultúraváltási folyamat az öntermelés felé irányuló népi kultúrát felváltotta a gyáripar termékeit felhasználó polgári életszemlélet. Az értelmiség e kultúraváltási folyamatot az önazonosság veszélyes feladásának tekintette, és a külsőségek túlzott felszínrehozásával próbálta irányítani. Az irányításnak legfontosabb formája a személyes példa volt. Az értelmiség és az előkelő nemesi réteg egyaránt felöltötte ünnepi viseletként a székelyruhát, enyhén nosztalgizáló magatartással. Egy 1932-es gelencei fényképen például ott láthatjuk a KÁLNOKY grófnét, MIKES Hannát és Évát, a pávai és zabolai nemesek leányait és a tanítókisasszonyokat egyaránt a régies vagy felújított szőttesben. A grófkisasszonyok úgy tűnik, nagyon élvezték új, székelyes „kosztümjüket”.

Más fényképek szerint a fiatal lányok ekkor szőttesbe kezdtek templomba járni, de a különböző ünnepségeknek is elmaradhatatlan tartozéka volt a székelyruha. Valószínűleg az előkelőbbek is hittek abban, hogy az utánzás lelki mechanizmusa szerint hamarosan általános viseletté válik a népviselet.

A népszerűsítés másik, hasonlóan fontos módszere az újsághirdetés volt. A háromszéki

sajtó különösen fontos feladatának tekintette a szóttesmozgalom propagálását, beszámolt a székelyföldi szóttesbálokról, éppúgy mint a viselet felkutatásának eredményeiről, az új szóttesek elkészültének sikereiről és kudarcairól.

A szóttesmozgalom vizuális népszerűsítésében a harmincas–negyvenes években még nem segített a televízió. Egyedüli vizuális eszköz a fénykép volt.

A fényképezkedési alkalmak az előző évtizedekhez képest rohamosan megnöttek nemcsak a nemesi réteg használhatta ki a fényképezési lehetőségeket, hanem a harmincas évektől egyre több paraszti háztartásban is megjelent a fénykép. A hagyományos esküvői fotón kívül a fiatalok a szóttesbálokon, avagy a vasárnapi istentiszteleteken is fényképet készítettek magukról, és ezt emlékként küldték szét az ország minden táján élő rokonoknak.

A felújított viselet ünnepi öltözeté változása napjainkig megfigyelhető konfirmációkon, esküvőkön, búcsúkon még ma is gyakori a népviseletes ember. A felújított szokásokban is kiemelkedő szerepet kapott a székely harisnya és a szóttes szoknya a székelytamásfalvi és szörcei hűsvéti szánózáznál, a lemhényiek és almásiak hűsvéti határkerülésénél, a csíkkászoniak farsangolásánál, a csíkszentdomokosiak, szentimreiek és csíkszentkirályiak szentsírórzésénél egyaránt megfigyelhető a népviselet dominanciája. A harmincas évektől divatba jött szüreti báloknak is egyik alapvető funkciója a szótteses mulatozás. A viselet újjászületésének mozgalmában ma is az értelmiségiek az irányítók, tanácsadók.

Irodalom

1. *** **Magyar Néprajzi Lexikon**, 2. kötet, *Gyöngyösbokréta* címszó.
2. *** (193740, 1945–55) A Székely Nemzeti Múzeum vezetőségi jegyzőkönyvei. A Székely Nemzeti Múzeum Irattára, Sepsiszentgyörgy.
3. *** (1883–1906) *Székely Nemzet*, I–XXIV. évf.
4. *** (1906–1944) *Székely Nép*, XXIV–LXII. évf.
5. BALASSA Iván, dr. (1942): **Az ősi gyimesi viselet**. *Székely Nép*, LX. évf., 1942. szept. 30, 1.
6. BALÁZS Márton (1942): **Adatok Háromszék vármegye néprajzához**. Sepsiszentgyörgy.

7. BALOGH Jolán (2001): **A népművészet és a történeti stílusok**. In GAZDA–KESZEG–POZSONY–TÁNCZOS (szerk.) **Magyar népi kultúra**. Szöveggyűjtemény. Kolozsvár, 296325.
8. BAUSINGER, Herman (1983): **A folklór és az alászált műveltségi javak**. *Folkloristica* 7, Budapest, 97104.
9. CS. BOGÁTS Dénes (1941): **Milyen volt és milyen ma a háromszéki népviselet**. *Székely Nép*, LIX. évf., 1941. márc. 15, 4.
10. DÁVID József (szerk.) (1941): **Székelyföld frásban és képben**. Budapest.
11. DOMOKOS Pál Péter (1990): **Múltbanéző**. Budapest.
12. FERENCZ Gyárfás (1940): **Pereg az orsó, csattog a szövőszék**. *Székely Nép*, LVIII. évf., 1940. dec. 24., 11.
13. GAZDA Klára, HAÁZ Sándor (1998): **Székelyek ünnepelőben. Színek és formák a székelyföldi népviseletben**. Budapest.
14. GAZDA Klára, KESZEG Vilmos, POZSONY Ferenc, TÁNCOS Vilmos (szerk.) (2001): **Magyar népi kultúra**. Szöveggyűjtemény. Kolozsvár.
15. HALASY Márta (1989): **Népviseletek úri és polgári használatban**. *Ethn.* 100. évf. 1–4. 303–312.
16. HARKÓ József (1941): **A Sepsí járás néprajza**. In DÁVID (szerk.) **Székelyföld frásban és képben**, 40–47.
17. HERPEI János (1942) levelezése a székely szóttes ügyében. A Székely Nemzeti Múzeum Irattára, 276-1942, valamint 572-1942.
18. HOLLÓ Ernő (1942): **Elkészült a gyimesvölgyi csángók új népviseletének terve**. *Székely Nép*, LX. évf., 1942. szept. 10., 3.
19. JAKAB Antal (1941): **Az erdélyi magyar falu útja**. *Székely Nép*, LIX. évf., 1941. nov. 1., 11.
20. ROEDIGER Lajos (1932): **Előterjesztés a f. év tavaszán Háromszék vármegye Orbai járásában elhibázott néven és elhibázott irányban elindított népiesnek mondott női ruhaviseletről**. A Székely Nemzeti Múzeum Irattára, 148-1932.
21. VÁMSZER Géza (1976): **Néprajzi vonatkozású mozgalmak Csíksban a két háború közötti években**. In Dr. KÓS Károly (szerk.) **Népművelési dolgozatok 1976**. Bukarest, 4146.

Jegyzet

1. BAUSINGER, 1983, 100.o.
2. BALOGH, 2001, 298–325.o.
3. HALASY, 1989, 303–304.o.
4. *Székely Nemzet*, IV. évf., 1886. márc. 18.
5. *Székely Nemzet*, I. évf., 1883. júl. 8.
6. HALASY, 1989, 306. o.
7. *Székely Nép*, LVIII. évf., 1940. dec. 24., 11.o.
8. VÁMSZER, 1976, 42.o.
9. DOMOKOS, 1990, 326. o.
10. *Székely Nép*, LVIII. évf., 1940. december 24., 11.o.
11. VÁMSZER, 1976, 45.o.

12. Az 1929-es kiállítás anyagából múzeumunk néhány festékes szőnyeget megvásárolt, ezek egy része viszont a múzeumi anyag 1945-ös menekítésekor megsemmisült Zalaegerszegnél.
13. *Székely Nép*, XLV. évf., 1927. május 15.
14. *Székely Nép*, XLVII. évf., 1929. május 23., május 30.
15. *Székely Nép*, XLIX. évf., 1931. március 15.
16. *Székely Nép*, XLIX. évf., 1931. március 5.
17. *Székely Nép*, XLIX. évf., 1931. március 22.
18. *Székely Nép*, XLIX. évf., 1931. április 26.
19. Székely Nemzeti Múzeum Irattára
20. *Székely Nép*, LI. évf., 1933. január 15.
21. *Székely Nép*, LI. évf., 1933. március 26.
22. *Székely Nép*, LI. évf., 1933. április 2.
23. HARKÓ, 1941, 41. o.
24. *Székely Nép*, LIV. évf., 1936. február 16.
25. *Székely Nép*, LVIII. évf., 1940. december 24., 5. o.
26. *Székely Nép*, LIX. évf., 1941. május 16., 4. o.
27. HARKÓ, 1941, 4047. o.
28. *Székely Nép*, LIX. évf., 1941. március 15., 4. o.
29. *Székely Nép*, LIX. évf., 1941. június 10., 4. o.
30. *Székely Nép*, LX. évf., 1942. október 8., 5. o.
31. *Székely Nép*, LIX. évf., 1941. augusztus 31., 5. o.
32. *Székely Nép*, LIX. évf., 1941. december 12., 3. o.
33. *Székely Nép*, LIX. évf., 1941. november 16, 3. o.
34. *Székely Nép*, LIX. évf., 1941. december 3., 3. o.
35. *Székely Nép*, LX. évf., 1942. július 22., 3. o.
36. *Székely Nép*, LX. évf., 1942. szeptember 30., 1. o.
37. Székely Nemzeti Múzeum Irattára, 276-1942
38. Székely Nemzeti Múzeum Irattára, 572-1942
39. *Székely Nép*, LIX. évf., 1943. szeptember 3., 5. o.
40. BALÁZS, 1942, 139144. o.
41. A becsomagolt múzeumi anyag további sorsát illetően: Zalaegerszegen bombatalálathoz következtében megsemmisült vagy nyoma vesztett.
42. A Székely Nemzeti Múzeum vezetőségi jegyzőkönyvei (1937–1955), 71 verso, 72 verso.

Köszönetnyilvánítás

A dolgozat a „Centrumok” program keretében született. A programot az ARANY János Közalapítvány támogatja. Ezúton is köszönjük.

(A családnévek majuszkulás kiemelését, beleértve az idézeteket, kötet szerkesztési szempontok indokolják. **Szerk. megj.**)

„Mișcarea țesăturilor” și Muzeul Național Secuiesc

(Rezumat)

Portul popular maghiar din Secuime începe să dispară la sfârșitul sec. al XIX-lea. Pe de altă parte, portul dobândește funcții noi deja la „expozițiile secuiești” de la Sf. Gheorghe din

1905 și din 1907, devenind simbol al identității teritoriale – în condiția minoritară de după primul război mondial va constitui de fapt simbol al identității naționale. Odată cu dispariția treptată a portului din vestimentația de toată zilele, intelectualii încearcă să-l reînnoiască în această nouă funcție. „Mișcarea țesăturilor”, dintre 1925 și 1948, constituie o asemenea încercare. În Ciuc culminează în anii '30, în Trei Scaune la începutul anilor '40. Atitudinea față de mișcare și implicarea Muzeului Național Secuiesc este modernă, științifică. Asigură informații și îndrumare cumpătată, respectiv urmărește evoluția mișcării, realizând chiar studii și documentații în acest sens în unele cazuri și privind unele aspecte (originea noilor variante ale portului, colecții muzeale din acestea). (**Red.**)

The „Movement of Fabrics” and the Székely National Museum (Abstract)

The Hungarian folk costume in Székelyföld begins to disappear at the end of the 19th century. On the other hand, the costume acquires new functions as early as at the „Székely exhibitions” from Sepsiszentgyörgy in 1905 and 1907, becoming a symbol of the territorial identity – in the conditions of minority after the 1st World War it actually represented a symbol of national identity. Once with the disappearing of the costume from the day-by-day clothing, the intellectuals try to renovate it in this new function. The „movement of the fabrics” between 1925 and 1948 represents such an attempt. In Csík County it culminates in the thirties, in the Háromszék at the beginning of the forties. The attitude towards the movement and the implication of the Székely National Museum is modern, scientific. It assures information and moderate guidance, it follows the evolution of the movement, carrying out even studies and documentation in this respect in several cases also regarding some aspects (the origin of the new variants of the costume, museum collections out of these). (**Edit.**)

I. ábra Részvevők a gelencei templom felújítását követő, 1932. szept. 4-i ünnepeken.
Állnak: FRIDRICH Ilonka, ÚJLAKY Marcsa, SZÓKE Ágnes, KÁLNOKY (Hugóné) grófnő, KOVÁCSné,
MORVAY Ági, (MIKES) Éva contes, PÉTER Rózsika, az erdészné és CSEKME Idus.
Ülnek: NAGY Klára, BALOGH Rózsika, (MIKES) Hanna contes, BARTHA Irma (tanítókisasszony, a szerző
nagyanyja, szerk. megj.), (?) Toncsi, BALOGH Erzsike, KHEL Manci és POZSONY Tercsi.

